

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПОЛІТОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

PREPARATION OF FUTURE POLITOLOGISTS FOR PROFESSIONAL COMMUNICATION BY MEANS OF A FOREIGN LANGUAGE

Перед сучасним фахівцем постає завдання не лише засвоювати потік інформації, який постійно зростає, рідною мовою, але й мати доступ до інформації, яка є доступною для світової спільноти. Головною концепцією освіти має бути не лише автоматизована передача знань, умінь і навичок від викладача до студента, але прагнення оновлювати й розширювати ці знання, творчо використовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності. Тому одним із важливих складників професійної підготовки майбутнього фахівця в умовах немовного закладу вищої освіти є навчання спеціальності через мову й навчання мові через спеціальність, де студент розглядається як активна фігура освітнього процесу.

Володіння мовою професійного спілкування, що включає в себе знання лексичних засобів з фаху, дотримання граматичних, лексичних, стилістичних та інших норм професійного спілкування, володіння понятійно-категоріальним апаратом своєї сфери діяльності є необхідною умовою здійснення професійного спілкування. Активна залученість студентів здатна збільшувати мотивацію навчання, скеровану на постійні зміни й розвиток, без якої не можлива підготовка майбутніх фахівців до професійного спілкування. Важливого значення набуває відбір матеріалу, який має здійснюватися з урахуванням професійного контексту, що сприятиме розширенню світогляду студентів та словникового запасу. Застосування особистісно діяльнісного підходу для організації занять з іноземної мови є продуктивним засобом розвитку навичок спілкування й готує майбутніх фахівців до спілкування в реальних умовах. Зазначений підхід у процесі навчання іншомовному спілкуванню здійснюється через моделювання й аналіз ситуацій, максимально наближених до реального життя, та використання автентичних навчальних матеріалів. Ефективність підготовки майбутніх фахівців до професійного спілкування також значною мірою залежить від активзації самостійної діяльності студентів, у процесі якої студенти мають не лише засвоїти певні знання, але й навчитися їх набувати самостійно.

Ключові слова: майбутні політологи, професійне спілкування, іноземна мова, фахова лексика, професійно орієнтоване навчання, особистісно-діяльнісний підхід.

The present-day specialist has to assimilate ever-growing information flow in their native language as well as to access information available to the world community. This is the students' eagerness to update and broaden their knowledge, to be able to use it creatively in their future professional activity that must become the main concept of the education, but not only automated transfer of knowledge and skills from a teacher to a student. Therefore, teaching a speciality to students through a language and teaching them a language through their speciality, when a student is considered as an active participant of the educational process, is the one of the major components of professional training.

Proficiency in the language of professional communication, which incorporates knowing lexical means of the speciality, adherence to grammatical, lexical, stylistic and other norms of professional communication, knowing conceptual and categorical apparatus of the speciality, is essential for professional communication. Active engagement of students can increase motivation for learning, directed to constant changes and development. Without such motivation, it is impossible to prepare future specialists for professional communication. It is important that material should be selected taking into account professional context, which promotes the expansion of students' horizons and vocabulary.

Application of personality-activity approach to teaching a foreign language is a productive means of developing communication skills and prepares future specialists for communication in communication in actual conditions. In the process of teaching foreign language communication, this approach is carried out by means of modelling and analysis of the situations as close as possible to real life and the use of authentic teaching materials. The efficiency of preparation of future specialists for professional communication is also greatly dependent on activation of students' independent activity doing which, apart from acquiring certain knowledge, students must learn to obtain knowledge.

Key words: future politologists, professional communication, foreign language, vocabulary of the specialty, professionally oriented training, personality-activity approach.

УДК 378.016:32:81*243
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-1.28>

Школяр Н.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Хмельницького національного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Нині існує високий попит на конкурентоспроможних фахівців, які мають високий рівень сформованості професійного спілкування, у зв'язку з чим підготовка висококваліфікованих фахівців, готових до активної участі у професійному спілкуванні, залишається найважливішим завданням вищої школи. У зв'язку з посиленням міжнародної співпраці в усіх сферах, роль іноземної мови у під-

готовці майбутніх фахівців є надзвичайно важливою. Уміння здійснювати іншомовне спілкування є не лише важливим показником загальної вищої освіти фахівця, але й визначає ступінь розвитку особистості та її професійну затребуваність [1]. Затребуваними є фахівці, які не лише вміють спілкуватися з колегами, в тому числі з-за кордону, але й є здатними використовувати в своїй роботі міжнародний професійний досвід.

Сучасні фахівці в галузі політології займаються вирішенням проблем, пов'язаних із політичними, історичними, економічними й соціальними процесами, що вимагають їх глибокого розуміння, об'єктивного аналізу та наукового обґрунтування. Розуміння й аналіз політичних процесів у межах однієї країни не може бути достатнім джерелом для професійного становлення майбутнього фахівця в галузі політології, оскільки неупереджене розуміння глобальних процесів вимагає вивчення першоджерел, дослідження думок і оцінок, існуючих поза межами України. Це викликає підвищення ролі іноземної мови в процесі професійної підготовки майбутніх політологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі розвитку професійного мовлення майбутніх політологів приділяли увагу дослідники Д. Бобова, Т. Денищич, Т. Донченко, А. Онощенко, які запропонували розвивати термінологічну компетенцію майбутніх фахівців у галузі політології з метою розвитку їхнього іншомовного професійного мовлення. Г. Суткевич, О. Москалюк, Д. Фатєєва запропонували використовувати ділові ігри, діалог-обговорення, аналіз публічних виступів британських і американських політичних діячів для ефективної підготовки майбутніх політологів до іншомовного фахового спілкування. А. Кордонова пропонує способи удосконалення підготовки майбутніх політологів до їхньої професійної діяльності в її англомовному аспекті.

Мета дослідження. Недостатність наявних досліджень із підготовки фахівців у галузі політології до здійснення професійного спілкування іноземною мовою зумовили мету нашого дослідження: теоретичне обґрунтування способів удосконалення підготовки майбутніх політологів до здійснення професійного спілкування іноземною мовою.

Виклад основного матеріалу. Специфіка професійного мовлення полягає в обслуговуванні сфери виробничих відносин, здійсненні ефективного спілкування між представниками однієї професії. Володіння мовою фаху на високому рівні «підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації» [5, с. 74]. Мовна освіта майбутніх фахівців спрямована на формування їхньої комунікативної компетенції, мовної культури фахового спрямування високого рівня шляхом опанування термінологією фаху, складання професійних текстів і документів, вмінь і навичок редагування й перекладу текстів фахової тематики.

Необхідною умовою здійснення професійного спілкування є володіння мовою професійного спілкування, що включає в себе знання лексичних засобів із фаху, дотримання граматичних, лексичних, стилістичних та інших норм професійного спілкування, володіння понятійно-категоріальним

апаратом своєї сфери діяльності та відповідною йому системою спеціальної термінології, яка є головною ознакою мови професійного спрямування. Інтенсивний розвиток науково-технічного прогресу викликає насичення професійного мовлення новими поняттями й термінами, тому основним критерієм визначення культури професійного мовлення є ступінь оволодіння фаховою термінологією та лексикою.

Отже, підготовка компетентних фахівців у галузі політології, здатних використовувати іноземну мову в своїй професійній діяльності, отримувати з іншомовних джерел найновішу інформацію, пов'язану з їхньою професійною діяльністю, неможлива без спрямування їхньої уваги на засвоєння фахової термінології. У процесі роботи з англомовними джерелами студент опановує не лише іноземну мову, але й прийоми роботи зі спеціальною літературою, фаховою термінологією та поняттями, що є специфічними для зарубіжного досвіду. Це може стати можливим лише за умов тісної інтеграції навчання іноземній мові з навчанням профільюючих предметів.

Послідовна підготовка майбутніх фахівців до набуття інтегративних професійних знань відбувається від початку вивчення курсу «Іноземної мови за професійним спрямуванням», де студенти ознайомлюються з термінологією, близькою до їхньої майбутньої спеціальності. Важливим складником навчання іноземній мові є читання оригінальної літератури з метою ознайомлення з новими досягненнями в конкретній спеціальності та підвищення рівня професійної компетентності. В рамках дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» студенти повинні вивчати мовний матеріал, що містить спеціальну лексику і граматику, характерну для офіційно-ділового й наукового стилів мови, засвоювати жанри усної та письмової комунікації, що використовуються у професійно-діловій сфері, теми й ситуації професійно-ділового спілкування. Для майбутніх політологів важливими є теми, пов'язані з системою функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, політичним устроєм, політичною системою, політичним режимом, роллю політичних партій у житті сучасних держав і суспільства. Ідея інтеграції знань з різних навчальних предметів найбільш ефективно реалізується в текстах, що містять факти з політології, історії, економіки.

У традиційній моделі навчання викладання переважає над учінням (викладач визначає та видає завдання – студент їх виконує, користуючись тим теоретичним матеріалом, що виданий викладачем). У процесі навчання здебільшого засвоюються «готові» знання, частково – алгоритми діяльності, рідше – самі дії чи проблеми, рішення яких вимагає пошуку й усвідомлення способів і прийомів їх вирішення. Застосовуються ті

ж самі форми, методи й засоби навчання, спрямовані на підвищення рівня теоретичної підготовленості майбутніх фахівців і формування в них вузько предметних знань. Однак у сучасних умовах стає все більш очевидним, що якість освіти не може визначатися лише теоретичною підготовкою майбутнього фахівця. Вона повинна визначатися рівнем його професійної компетентності, тобто здатністю до практичного застосування сформованих знань, умінь і навичок для вирішення професійних завдань. На відміну від традиційних технологій, застосування активних технологій сприяє активізації мислення студентів. Для активізації навчальної діяльності відбувається розробка й використання змісту, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню зацікавленості, самостійності, творчої активності студентів у засвоєнні знань, формуванні вмінь і навичок у їх практичному застосуванні.

Для ефективного засвоєння фахової лексики необхідна активна залученість студентів, що буде збільшувати мотивацію до навчання, скеровану на постійні зміни й розвиток. Знання в інноваційній моделі освітнього процесу є засобом досягнення конкурентної переваги майбутнього фахівця. Головною цінністю є особистісні знання, що визначають його унікальність. Інноваційна освіта більшою мірою пов'язана з етапом генерації знань, ніж набуття, збереження, зберігання. Комунікативні вміння, сформовані під час навчання у ЗВО, мають надати змогу майбутнім фахівцям здійснювати професійні контакти іноземною мовою в різних сферах і ситуаціях. Для роботи у команді, яка пов'язана з сучасним розумінням інноваційної діяльності, необхідні комунікативні вміння, які сприяють породженню знання. У немовних ЗВО базовий рівень підготовки з іноземної мови в студентів є дуже часто не високим, більше того, у студентів часто відсутня мотивація до його підвищення. Тому необхідно сформувані внутрішню мотивацію до здійснення міжкультурної комунікації іноземною мовою, яка є засобом рішення комунікативних, пізнавальних і професійних завдань [2].

Висловлювання на професійну тематику припускають наявність знань із теми висловлювання, що фіксуються у відповідних мовних одиницях. У результаті навчання студент повинен не лише набутти знання, вміння й навички, але й сформувані прагнення до оновлення й розширення своїх знань, до їх творчого використання в своїй майбутній професійній діяльності. Тому навчання спеціальності через мову й вивчення мови через спеціальність є одним із важливих складників професійної підготовки майбутнього фахівця, де студент вважається активним учасником освітнього процесу, а не пасивним об'єктом навчання.

На думку А. Вербицького, залежно від соціального замовлення на фахівців, які володіють нави-

чками іноземного спілкування, можливо змінити цілі навчання іноземній мові у немовних ЗВО, підходи і відповідні технології [1]. Цілі навчання іноземної мови залежать від цілей навчання предмета професійної діяльності; вибір явищ іноземного мовлення залежить від того, що вивчається; іноземні знання й мовленнєві вміння є тими, які дозволяють виразити предметні знання й виявити відповідні предметні вміння; методи й засоби навчання іноземного мовлення залежать від методів і засобів навчання домінуючої дисципліни; приріст предметних знань і рівень володіння ними залежить від приросту лінгвістичних знань і рівня розвитку іноземних мовленнєвих вмінь [4]. Метою навчання іноземній мові є навчання студентів міжкультурному професійно-орієнтованому спілкуванню. Тому головним завданням є підготовка студентів, здатних творчо мислити, вміння на практиці застосовувати отримані знання та уміння, уміння аргументувати й відстоювати свою точку зору.

Основними завданнями професійно орієнтованого навчання іноземній мові є:

- розвиток комунікативних навичок і вмінь (навичок читання, перекладу, аналізу й обробки текстів по спеціальності іноземною мовою; уміння спілкуватися іноземною мовою);
- розвиток дослідницьких вмінь;
- опанування соціокультурними знаннями.

Ефективне спілкування фахівця забезпечується володінням ним такими вміннями і навичками:

- 1) наявністю необхідного запасу термінологічної лексики під час усної відповіді, рецензування виступу;
- 2) вмінням пояснювати, коментувати і самостійно доопрацьовувати теоретичний матеріал;
- 3) брати участь у дискусіях і конференціях;
- 4) готувати і здійснювати інформаційні повідомлення, презентації;
- 5) вільно володіти фаховою термінологією.

Практична мета професійно орієнтованого навчання полягає в сформованості вмінь усного монологічного й діалогічного мовлення. Однак спостереження за діяльністю студентів на заняттях з іноземної мови виявляє, що студентам краще вдається робити доповіді, переказувати матеріал, робити презентації, ніж брати участь у спонтанному мовленні, ставити запитання, відповідати на зауваження опонентів, тобто не всі студенти володіють навичками професійного спілкування.

На думку К. Платонова, вміння – це вища людська властивість, формування якої є кінцевою метою педагогічного процесу, його завершенням. Вміння у процесі свого формування проходять низку етапів, а саме: первинне вміння (усвідомлення мети дії і пошук способів її виконання, що спираються на раніше набуті (здебільшого побу-

тові) знання та навички; діяльність методом спроб і помилок); не досить вміла діяльність (наявність знань про способи виконання дій і використання раніше набутих, не властивих цій діяльності навичок); окремі загальні вміння (низка окремих високорозвинених, але вузьких вмінь, необхідних у різних видах діяльності, наприклад, вміння планувати свою діяльність, організаторські вміння); високорозвинені вміння (творче використання знань і навичок цієї діяльності з усвідомленням не лише цілі, але й мотивів вибору способу її досягнення); майстерність (творче використання різних вмінь) [6, с. 102].

Одним зі способів вирішення педагогічної проблеми підготовки майбутніх політологів до професійного спілкування є використання особистісно-діяльнісного підходу як такого, що спрямований на організацію діяльності суб'єкта, яка забезпечувала б його активність у пізнанні, праці, спілкуванні, саморозвитку. У рамках такого підходу професійне спілкування відбувається безпосередньо у процесі практичної діяльності та виявляється у здатності комунікувати, користуватися фаховою лексикою залежно від конкретної ситуації. Цьому сприяє моделювання ситуацій професійного спілкування у навчанні, створення таких умов, які спонукали б майбутніх фахівців висловлювати свої думки, доводити власні переконання, впливати на співрозмовників.

У своєму дослідженні В. Ягупов [7, с. 9] на основі психологічного аналізу понять «знання», «навички» та «вміння» дійшов висновку, що між ними існують безпосередні та опосередковані зв'язки, які взаємозумовлені та взаємозалежні. Також процес людської діяльності, у якій знаходять своє безпосереднє відображення названі вище поняття, має бути творчим; послідовність, на його думку, має бути така: знання – прості вміння – навички – складні вміння. У зв'язку з цим вважаємо правильним здійснювати формування вмінь для професійного спілкування через засвоєння навичок, адже вміння – це не просто теоретичне використання знань на практиці, а й усвідомлене оволодіння діяльністю.

Знання у контексті майбутньої професійної діяльності набувають більш важливого значення для майбутніх фахівців, професійний контекст породжує мотивацію до навчання, становлення професійного мислення й свідомості. У професійному контексті навчання необхідним є вирішення професійних завдань, отже, на перше місце виходять елементи проблемного навчання, інтерактивність взаємодій, самостійність студентів, творчий характер навчальної діяльності. Як навчальний матеріал для студентів немовних спеціальностей можна використовувати вже знайомий їм із профільних дисциплін матеріал, а також можна в незначному обсязі вводити нову інформацію.

У результаті студенти будуть розуміти важливість оволодіння іноземною мовою та отримують нову інформацію про свою профільную дисципліну, що сприятиме розширенню їхнього світогляду та словникового запасу.

Застосування особистісно-діяльнісного підходу для організації занять з іноземної мови є продуктивним засобом розвитку навичок спілкування й готує майбутніх фахівців до спілкування в реальних умовах. Сучасна парадигма професійної освіти вимагає акцентуалізації професійно важливих якостей майбутнього фахівця, активного залучення майбутнього фахівця в освітній процес, розвитку креативності й професійних здібностей, тому диспути, рольові ігри, проблемні ситуації, частково пошуковий, дослідницький методи є провідними для розвитку професійного мовлення майбутніх політологів. Такі форми є важливими для формування рефлексії та стійкої мотивації майбутнього політолога до засвоєння об'єктів іншомовної дійсності.

Професійна діяльність політологів пов'язана зі спілкуванням у різних ситуаціях професійної сфери, пріоритетною методологічною формою є «навчання через діяльність», яка сприяє формуванню в майбутніх політологів навичок професійної взаємодії. Професійне спілкування майбутніх фахівців базується на цілеспрямованому формуванні понятійно-термінологічного апарату фаху, розширенні інформаційної бази автентичних текстів, оволодінні стратегіями навчання, вмінні інтерпретувати, вести дискусію, аргументувати, вирішувати типові стандартні професійного орієнтовані завдання.

Особистісно-діяльнісний підхід у процесі навчання іншомовному спілкуванню здійснюється через моделювання й аналіз ситуацій, максимально наближених до реального життя, та використання автентичних навчальних матеріалів. У цьому плані одне з центральних місць у теорії та практиці викладання іноземних мов належить питанню відбору навчального матеріалу – що читати, слухати, про що говорити. Якість та ефективність викладання професійно орієнтованої іноземної мови залежать від чіткого формулювання цілей дисципліни, соціальної та професійної спрямованості мовленнєвої діяльності. Відбір змісту дисципліни має сприяти різнобічному й цілісному формуванню особистості майбутнього фахівця, його підготовці до майбутньої професійної діяльності. Професійно орієнтоване навчання іноземній мові спрямовано на формування у студентів здатності спілкуватися в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійних компетенцій. Тому вирішення зазначених завдань не можливе без моделювання професійно-контекстних ситуацій, максимально пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю майбутніх фахівців.

Ефективність проведення практичних занять залежить і від активації самостійної діяльності студентів, від правильного взаємозв'язку індивідуальної та групової роботи. Завданням студентів є не лише засвоїти певні знання, але й навчитися їх набувати самостійно. Існує тісний зв'язок між цими двома сторонами освітнього процесу. Пізнавальна самостійність розвивається за умов глибокого й осмисленого засвоєння студентами основ наук, оволодіння навичками роботи з текстом, книгою та застосування отриманих знань у практичній діяльності.

До прикладу, працюючи над темою "Political Systems", студенти проводять порівняльний аналіз політичних систем України, Великої Британії та США, спираючись на знання навчального курсу. Беручи участь у дискусійному обговоренні, студенти визначають спільні й відмінні особливості різних систем, намагаються висловити власну думку щодо питань, що задаються, виявляють зацікавленість і самостійність у судженнях. Коректність висловлювань залежить від міцності набутих студентами знань рідною мовою. Якщо має місце недостатність знань, виникає необхідність повторного самостійного вивчення матеріалів.

Висновки. Успішність підготовки майбутніх політологів до професійного спілкування залежить від наявності певних знань у професійному контексті, мотивації, зацікавленості, самостійності, творчої активності студентів у засвоєнні знань. Тому можна стверджувати, що застосування особистісно діяльнісного підходу у процесі підготовки, активні методи, спрямовані на створення сприятливого мотиваційного й емоційного середовища на заняттях з іноземної мови призводять до розвитку стійкої зацікавленості у її опануванні, формуванню внутрішньої мотивації до здійснення

міжкультурної комунікації іноземною мовою. Такі форми роботи мають велике значення для формування професійного мовлення майбутніх фахівців, розкриття їхніх творчих здібностей, а також здатності до рефлексії. Навчальний предмет «Іноземна мова за професійним спрямуванням» може зробити позитивний вклад у такий компонент професіоналізму як професійне спілкування.

Перспективи майбутніх досліджень вбачаємо у подальшому дослідженні можливостей впливу навчального предмету «Іноземна мова за професійним спрямуванням» на розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе. Москва : Велби, 2007. 480 с.
2. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. Москва : Просвещение, 1991. 222 с.
3. Кордонова А.В. Теоретичні засади підготовки майбутніх політологів до професійної діяльності англійською мовою. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. 2019. Випуск 2 (127). С. 14–20.
4. Мартынова Р.Ю. Педагогические основы интегрированного обучения образовательной и иноязычной речевой деятельности студентов неязыковых специальностей : монографія. Одесса : Освіта України, 2017. 208 с.
5. Сагач Г. Становлення духовно-інтелектуальної особистості студентів гуманітарного профілю засобами красномовства. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1998. № 4. С. 77–86.
6. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А.В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 364 с.
7. Ягупов В.В. Психологічний зміст понять «знання», «навички» та «вміння». *Освіта*. 2003. № 24-25. С. 8–9.